

אין לו ביעור. ומשום הכי פירש, דדין שביעית בעצים אינו אלא בעלי קנים ועלי גפנים ולולבים שמתחדשים בכל שנה, ומתייבשים ונופלים, או שנעשו חריות, דחשובין כפירות שביעית. אבל **באילן עצמו** אין התוספת קדוש בשביעית, דכמו דאזלינן בפירות בתר חנטה, הכא נמי אזלינן בעצים בתר השרשה, והוי כפירות שנגמרו בששית ונתוסף עליהם בשביעית, דאין התוספת קדוש בקדושת שביעית, ולא משכחת לה עצים של שביעית אלא בעלים, או שנשרש בשביעית.

ב רש"י ד"ה לתוך המשרה, בסוה"ד, דהוי כסחורה. הקשו בחידושי הגרע"א, והכפות תמרים סוכה (מ. ד"ה אין), מה ענין סחורה לכאן, הרי סחורה אינו אלא במי שמוכר לאחרים, וכאן אפילו בתוך שלו אינו יכול לתת יין לתוך המשרה, כיון דאין הנאתו וביעורו שוה, והוי כמו "לאכילה ולא להפסד". ותירץ הכפות תמרים, דאפשר דרש"י סבר, דכיון דסוף סוף מטי ליה הנאה לא חשיב הפסד. וטעמא דאיסורא משום דדמי לסחורה, והיינו משום דבשעה שמטיל היין למשרה הוא מפסידו ומבערו, ורק לאחר ג' ימים מרויח שנשרה הפשתן ביין, הוי כסחורה, דמפסיד עתה כדי להרויח אחר כך.

ג רש"י ד"ה יצאו, בתוה"ד, ורבי יוסי סבר וכו'. הקשה התוס' רי"ד, דמסוגיין לא משמע כן, דהא רבי יוסי מתיר כל פירות שביעית למשרה ולכביסה ולכל צורך השווה לכל, ואף שלקטן לאכילה, מפני שהתורה התירה בין לאכילה ובין לכבס. ונשאר בצריך עיון.

ד בא"ד, ור' יוסי סבר כו' דהיכא דלקטן למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו. הקשה הפני יהושע, מהיכי תיתי דפלוגתיהויהו דרבי יוסי ורבנן היכא דלקטן למשרה, דלמא בלקטן לאכילה פליגי, כדמשמע פשטא דמילתא. ועוד, הא לרש"י, היכא דלקטן לאכילה מודה רבי יוסי דאסור ליתנם למשרה ולכביסה, ומאי אקשו "ורבי יוסי נמי הכתיב לאכילה", דלמא מיבעיא ליה להיכא דלקטן לאכילה. ועוד, למאי דפירש רש"י דטעמא דרבי יוסי היינו משום דמשרה וכבוסה הנאתו אחר ביעורו, הלכך לא נהגו בהו שביעית כלל, אמאי אמרה הגמ' דדרשינן "לכם לכל צרכיכם". ותירץ, דאם ליקטן לשם אכילה, תיפוק ליה שכשם שאסור להשתמש במאכל אדם לצורך מאכל בהמה כדתנן בתוספתא שביעית (פ"ה הי"ג) דהוי הפסד, הכי נמי אסור לתת מאכל אדם לשם כביסה, דכל שמוריד מערך התשמיש הוי בכלל הפסד, ואם כן אמאי הוצרכו רבנן קרא ד"לאכלה" לאסור כביסה ואיך ר' יוסי מתיר, [ועיין באות הבאה]. ועל כרחך דהכא מייירי שלקטן לשם כביסה, ולכך אין הפסד. ולפי זה ר' יוסי לא יליף מקרא למעט כביסה, משום דאם לקטן לשם אכילה, דבכהאי גוונא נאסר כביסה לא בעינן קרא, אלא נאסר לכביסה מסברא, כי היכי שמאכל אדם נאסר מסברא למאכל בהמה, דהוי איבוד.

ה גמ', לאכלה ולא לזילוף. הקשה השיטה מקובצת בשם הראב"ד, הא שותין מלוג בסלע, ומזלפין מלוג בשתים, אלמא זילוף חשוב משתיה. ותירץ, דהני מילי לאדם חשוב ומעונג, אבל לרוב בני אדם הווי הפסד ליין, ודרשינן "לאכלה ולא להפסד", אבל למשרה וכביסה לאו הפסד הוא, דחיי נפש הוא. [ועיין בערוך לנר סוכה (מ). דיישב לפי דברי הראב"ד, קושיית הפני יהושע שהובאה באות הקודמת].

ו גמ', אלא הלכה כר' יהודה למה לי מחלוקת ואחר כך סתם היא. הקשה הרשב"א, מאי קשיא, וכי עדיף מחלוקת ואחר כך סתם, מסתם משנה דאין בה מחלוקת כלל, ופסקינן כתנאי דברייתא דפליגי אסתם משנה. ולא אקשו והא סתם משנה היא, אלא לרבי יוחנן דסבר דהלכה כסתם משנה, ובהא נמי פליגי אמוראי בדעת רבי יוחנן, אם הלכה כסתם משנה. ותירץ, דעדיף מחלוקת ואחר כך סתם, מסתם משנה בלא מחלוקת, משום, דכששנה רבי מחלוקת ואחר כך סתם, נראה דדקדק הרבה בדבר, ואחר ששנה המחלוקת ראה דברי האחר וסתם כמותו. עוד תירץ, דאפשר דהברייתא נשנית אחרי המשנה, והוי סתם ואחר כך מחלוקת. ואף דביבמות (מב:) אמר רבי אבהו דסתם במשנה, ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם. יש לומר, דאמוראי דסוגיין פליגי ארבי אבהו בזה.

ז גמ', כולה נזיקין חדא מסכתא היא. כתב המהר"ץ חיות בשם היר מלאכי (סימן שלח), דלרב שריא גאון ור"י הלוי, דוקא שלשה בבות כחדא מסכתא הן, אלא דנחלקו לג' שערים, ד"בבא" פירושו שער, אבל שאר המסכתות בסדר נזיקין מסכתות נפרדות הן. אמנם דעת הריטב"א, דכל המסכתות בסדר נזיקין חשיבי כחדא מסכתא.

ח גמ', משום דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא. הקשה הקובץ שיעורים (אות קנג), הא אפילו כשמפורש במתניתין הלכה כפלוני, לא מהני, משום דאין למדין הלכה ממשנה, כדאיתיה בנדה (ז:), ומאי עדיפא הא דתני לה גבי

יד גמ', בדם תבוסה דרבנן. ופירש רש"י ברה"ה דם תבוסה, ספק כולה בחייו ספק כולה במותו. [וכדעת רבי אליעזר ב"ר יהודה בנדה (עא.)]. אמנם רש"י בנדה (סב:) ד"ה דם תבוסה פירש, ספק יצא רובו מחיים ספק יצא רובו לאחר מיתה [וכדעת חכמים בנדה (עא.)]. והמאירי פירש, דנתערב דם שיצא בחייו סמוך למיתה עם דם שיצא ממנו לאחר מיתה. והשיטה מקובצת פירש בשם הגאון, ברביעית דם היוצא מבין שני מתים.

טו גמ', ורמינהו עלי קנים וכו'. הקשה השיטה מקובצת בשם הרא"ש, מה הקשה רבא מעלי קנים, וכי לא היה יודע שמינים שצובעים בהם יש בהם קדושת שביעית, הרי הטעם מפורש להדיא באותה משנה עצמה, דלפי שהם ממין הצבעים חייבים בקדושת שביעית. ותירץ, דסלקא דעתך דמקשן, דהא דראויות לצביעה לא מהני לחיוב שביעית, אלא הכי קאמר, אפילו מינים העומדים לצביעה סתם, ואין ראויים לאכילה יותר מעלי קנים וגפנים יש בהם קדושת שביעית, כיון דראויים לאכילה קצת, ואפילו ליקטן לצביעה, אלמא עצים דחוזו לאכילה על ידי הדחק כעין הני יש בהם קדושת שביעית, ורמינהו עלי קנים וכו'. ומשני, דטעמא דחיוב שביעית דידהו לאו משום דחשיבן אוכל, אלא משום דעומדים לצביעה.

טז גמ', שגיבבן בחבא. כתבו התוס' בסוכה (מ). ד"ה שגיבבן, דיש לפרש דדוקא נקט, ויש לפרש דאורחא דמילתא נקט.

יז רש"י ד"ה יש להם ולדמיהן שביעית, בתוה"ד, אבל מותרים הם להסיקן וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, הא אסור להסיק בפירות שביעית דהנאתו לאחר הביעור, לרבנן דרבי יוסי. והא השתא אוקמו כרבנן, מדרמי עלה מעצים ומשני אמר קרא לאכלה וכו', הרי, דעצים אין בהם קדושת שביעית, והיינו כרבנן דרבי יוסי. ואם כן, הכא בצובעים דחל עליהם קדושת שביעית, ועוד דרש"י עצמו כתב להסיקן קודם הביעור, אלמא דחלה עליהם קדושת שביעית, ואם כן גם קודם הביעור אסור להסיק בהם, ונשאר בצריך עיון גדול. ועיין בחזון איש (שביעית י, ד), ובתורת זרעים שביעית (פ"ז מ"א). והמפרשי הים (על הים התלמוד אות כג) והמקדש דוד (זרעים לט, ד ד"ה כתב רש"י) תירצו על פי דברי הכסף משנה בדעת הרמב"ם (פ"ה משמיטה ויובל ה"י), דדוקא מינים הראוים לאכילה נתמעטו מקרא ד"לאכלה" דאסור למיעבד בהו כביסה ושאר הנאות שאין הנאתן וביעורן שוה, אבל מיני כביסות דלא שייך בהם "לאכלה", שפיר מתרבו מ"לכם" אף שהנאתם וביעורם אינו שוה. והא דצביעה חשיב הנאתו וביעורו שוה, מהני דתיחול עליה קדושת שביעית וממילא מותרין בשאר הנאות. ועיין עוד ביפה עינים (ד"ה ורמינהו).

יח רש"י ד"ה יצאו עצים, שלאחר ביעורן וכו'. אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השורש וקולט הצבע נמצאו הנאתן וביעורן שוה הלכך חיילא עליהו שביעית. והקשו תוס' ד"ה שהנאתן, הא אמרינן דלענין שביעית חזותא מילתא היא, ולא הוי ביעורו בשעת קליטת הצבע. ותירץ המקדש דוד (זרעים לט, ד ד"ה כתב רש"י), דהא דמרבין מ"תהיה" בהויתה תהא, דחזותא מילתא היא, היינו דוקא לענין איסור שביעית, דלא אמרינן שכבר כלה האיסור, אלא חזותא מילתא לענין שביעית ואסור ליהנות. אבל הכא לאו לענין איסור שביעית מייירי, דהא סבר רש"י דאסור לצבוע בפירות שביעית. אלא לענין שתחול קדושת שביעית בעינן דבר שעומד להנאה, והנאתו וביעורו שוה, והיינו דוקא לענין קדושת שביעית, ובהא לא שייך ריבוי הכתוב, ותלוי במציאות. והנאתו בשעת קליטת הצבע שכלה השורש והנאתו וביעורו שוה.

יט גמ', והא איכא עצים דמשחן וכו'. כתב התוס' רי"ד, דהוא הדין כל עצים שמבשלין בהם, דהנאתן וביעורן שווה, והא דנקט עצים דמשחן היינו משום דסתמייהו להאיר. מה שאין כן שאר העצים דאף שמבשלין בהם, רובן להסקה קיימי. ורבא תירץ, דסתם עצים להסקה, פירושו, אפילו עצים דמשחן במקום שגדלין, מהן מסיקין את התנור, ורובן להסקה קיימי כשאר העצים בכל מקום.

דף קב ע"א

א תוס' ד"ה ה"ג, בתוה"ד, וי"ל דבטלי בשאר עצים דשאר שנים. פירש החזון איש (שביעית סימן י' סק"ד), דכוונתם דאף דשביעית אוסרת בכל שהוא, מכל מקום מתוך שאיסורה על ידי קרקע, בטיילתה נמי על ידי קרקע, וכדאיתא בנדרים (נח:). אמנם הקשה, כיון דאפילו במחובר יש דין ביעור, אם כן היו צריכים לבער את כל העצים. ועוד הקשה, דלמה יהא בכלל דין ביעור בעצים, הא לא כלו מן השדה, ותנן בשביעית (פ"ז מ"ב) דכל המתקיים בארץ

הילכתא פסיקתא, יותר ממה ששנה בפירוש הלכה כדבריו.

דף קב ע"ב

ט) רש"י ד"ה ליקח, למחצית השכר. אמנם הנמוקי יוסף (לו. בדפי הרי"ף) כתב בשם הרא"ה, דמהירושלמי (בפרקין ה"ה) נראה, דאפילו בשלוחו גרידא שאין לו שותפות בשכר, אמרינן לרבי יהודה דהלכתא כוותיה דהותרו לאמצע. דאילו עשה שליחותו, הכל לבעל המעות כיון דידיו כידו, אבל עכשיו ששינה, הרי הוא גרם אותו ריוח, וכן המעות גרמו, לפיכך חולקין. וכתב בשלטי הגיבורים (שם אות ב), דאף להרא"ה, אין לומר שיחשב כגולן במה ששינה ממה שאמר, כדי שיאמר שיוכל השליח לתת מעותיו, ולסלקו מן המקח, בשיש שם ריוח. דאינו גולן בהאי שינויא, וכדמוכח נמי מהא דאמרו בגמ' דכשיש לו שותפות עמו "אם שינה הריוח לאמצע", אלמא אף ששינה לאו גולן הוא.

י) גמ', ואם הותרו הותרו לאמצע. כתב בתוספות רבינו פרץ, דלא הוי גולן במה שמשנה מדעת בעל הבית, דאם כן מאי קאמר הותרו לאמצע, הא כיון דגול הותרו לו מיבעי ליה, דשבח גזילה לגולן. אלא ודאי, לא חשיב גולן אלא שליחות, כיון דאינו מתכוין לגזול אלא לטובת הבעלים שישתכרו בדבר.

יא) תוס' ד"ה מי הודיעו לבעל חטין, בתוה"ד, אמאי לא אוקי נמי הא והא כרבי יהודה כאן לאכילה כאן לסחורה וכו'. אמנם השיטה מקובצת בשם הרא"ש כתב, דסתם נותן צמר לצבע לצורך עצמו, ולא לצורך סחורה. ומשום הכי לא מצי לשנויי "הא והא כרבי יהודה כאן לסחורה" כדמשני לרבי מאיר, משום, דמתניתין לאו לסחורה משמע, ואפילו הכי קאמר רבי יהודה דלא קני.

יב) תוס' ד"ה שאני, בתוה"ד, וי"ל דבריייתא מצינן לאוקמי וכו'. והשיטה מקובצת בשם הרא"ש פירש, דסלקא דעתיה דרב שמואל דלאו משום דעביד שליחותיה, אלא סבירא ליה דבכל שעה דעת המוכר להקנות המקח לכל מי שהמעות שלו. ורבי אבהו השיב דשאני חטים וחטים וכו'. ומייתי ראייה דאין הטעם משום דדעתו להקנות לכל מי שהמעות שלו, מדתנן אחד המקדיש וכו' הכא מי הודיע לצבע שיקנה הצבע לאשה, אי אמרת בשלמא דקנתה מטעם דהוי שלו [לכאורה צ"ל שלה] ניחא, דאף דלא עבידתיה שליח, זכין לאדם שלא בפניו, אלא אי אמרת דדעתו להקנות לכל מי שהמעות שלו, הרי המעות של הבעל, ואם כן הבעל קנה את הצבע ואמאי אינו קדוש.

יג) תוס' ד"ה מי הודיעו לצבע, בתוה"ד, דאינן שכירות כיון שהאשה חייבת שכירות. הקשה בהגהות טל תורה, דאטו הבעל אינו יכול ליתן השכירות בעד אשתו, ומה לו לצובע אם השכירות של הבעל או של אשתו. ונשאר בצריך עיון.

יד) גמ', סבר מצוה קא עבידנא וכו'. הקשה בהגהות גליוני הש"ס, אם כן אמאי הוי הקדש, הא הוי הקדש בטעות.

טו) גמ', וכי דעתו של אדם על עצמו למשכנו. הקשה בשו"ת שואל ומושיב (מהדורה ו' סימן נה. דף טו-ד), וכי צריך דעתו לזה, הלא המחייב עצמו בערכין ממילא ממשכנין אותו. ותירץ, דעיקר קושיית הגמרא, דנימא דאדעתא דהכי לא העריך עצמו שיצטרך למשכנו, ועל כרחק משום דכל שהעריך עצמו תליא בדעת הגובר של הקדש, והוא הדין הכא, אף דאין דעתו על כסות אשתו ובניו מכל מקום הואיל דכבר אמר והעריך, תליא בדעת הגובר. ומשנינן, דנעשה כמי שהקנה לאשתו כסותה, ואם כן לא היה בכלל הערך כיון דלא היה שלו כלל מעיקרא.

טז) גמ', נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא. כתב הרשב"א, דמלשון הגמרא "נעשה כמי וכו'", משמע דהוי תקנתא דרבנן. אמנם הוכיח מכתובות (נד.) דהוי מדינא. ופירש, משום דאנן סהדי דדעתיה לאקנויי להו כלים שלקח להן, אף שלא הקנה להם בפירוש. והקשה, היאך קנו ומי זיכה להם. ותירץ, דכל שדעתו קרובה להם הרבה גמר דעתו בהקנאה וזכייה לקנות, ואפילו להפקיע מידי הקדש דאורייתא. ודכוותה איכא בעבודה זרה (סו:) גבי חנוני המקיפו, כיון דאורחיה לאוקופיה מקנה ליה דינר בכיסו. עוד תירץ, דהכא לאו משום הקנאה, אלא משום דסבירא לן דאין אדם נותן דעתו על מה שכבר לקח לצורך אשתו ובניו, ודכותה בנדריים (מו.) במתני' דהיה לו מרחץ ובית הבד מושכרין ביד אחרים.

יז) גמ', מכלל דמקנא קניא ליה וכו'. כתבו הרשב"א, והשיטה מקובצת בשם גאון, דריש גלותא לא קנה השדה, ואקשו בגמ' דמכלל דמקנא קניא ללוקח.

ואם כן "לימא פליגא דבני מערבא" שאמרו "מי הודיעו וכו'", והכא נמי מי הודיעו לבעל השדה שיקנה שדהו לאותו לוקח, ולא לריש גלותא שבשמו לקחו, ואמאי קנה. אבל הט"ז (סימן קפד סק"א) והש"ך (סימן קפג סק"ב) פירשו, דמקנא קניה לריש גלותא, וביאר הנהיבות המשפט (ביאורים סימן קפג סק"ב), דסלקא דעתך דלא הודיע הקונה למוכר שקונה עבור ריש גלותא, אלא לעדים. ופריך, דלבני מערבא כיון שלא הודיע למוכר שקונה עבור ריש גלותא, היאך קנוי לו. אכן כתב, דלפי דברי כל המפרשים קאי הקושיא על הלוקח, והלוקח ודאי דיכול לזכות לעצמו. והקצות החושן (סימן קפד סק"א) דחה נמי להאי פירושא, דהקשה, דריש גלותא מעולם לא קנאו ולא עשאו שליח כלל לקנותו. ועוד הקשה, דאם כן מאי פריך "לימא פליגא דבני מערבא", הא אודעיה למוכר בשם ריש גלותא.

דף קג ע"א

א) גמ', והנן כל הגולנין משלמין כשעת הגזילה. הקשה בתוספות רבינו פרץ, אמאי הוצרך לאתויי מתניתין דכל הגולנין וכו', תיפוק ליה כיון דאייקר ברשותיה דרב כהנא. אם כן אית ליה למשקל תמניא כדמי כיתנא, דכך הוא שוה, בלא טעמא דגזילה. ותירץ, דאיצטריך לאשמועינן, דאפילו חזר והוזל קודם שתבען בדין, משלמי ליה תמניא כשעת הגזילה.

ב) רש"י ד"ה ואין עושין, בתוה"ד, אסור ליתן לו מוכר דמים וכו'. כתב הנמוקי יוסף (לו. בדפי הרי"ף), דמשמע מרש"י דדוקא בדמים אסור לרב, אבל בפירות שרי, דאם פסק עמו לתת לו יין, וכשבא ליטול ממנו אין לו יין לתת, נותן לו שמן בדמי יינו. והקשה, מהא דאיתא בבבא מציעא (סג.) להא דרב, ואקשו עליה מבריייתא דהיה נושה בחבירו וכו', דמותר להחליף מעות בחטין ואת החטין ביין. אלמא, מדפרכינן על רב מהא דתניא בפירות מותר, שמע מינה דרב אסר בפירות כמו בדמים. לכך נקט כדכתב הרא"ש, דרב אסר בין בדמים בין בפירות.

ג) מתני', יוליכנו אחריו למדי. ופירש רש"י ד"ה יוליכנו, דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו דכתיב "לאשר הוא לו יתננו". והרמב"ם (פ"ז מגזילה ה"ט), נתן טעם לדבר מפני שכבר נתיאשו מאחר שנשבע, ואינן באין עוד לתובעו. ודייק התוס' יו"ט (פ"ז מ"ה) מדבריו, דכשלא נשבע, אפילו להודיע אין צריך. אמנם הטור (סימן סג) כתב, דצריך שיודיענו כך וכך גולתיך בא וקח ממני.

ד) תוס' ד"ה אבל, בתוה"ד, ואין נראה וכו' דאמאי נקט שליח ב"ד וכו'. תירץ השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דאתא לאשמועינן, דאם נתנו לשליח בית דין יכול להביא קרבנו, ואם נאנס השליח מיד קודם שהביאו ליד בית דין הגולן פטור. אבל הקשה, אמאי תני ברישא יוליכנו אחריו למדי, הא מצי למסרו לבית דין. ותירץ, דברישא מיירי מדין תורה קודם שנתקנה התקנה. אמנם השיטה מקובצת בשם הרמ"ה (בעמוד ב') תירץ, דכי עבוד רבנן תקנתא היכא דקא הדרא גולה בעינה, אבל ברישא מיירי בדלא הדרא, ומשום הכי עבדו רבנן תקנתא.

ה) בא"ד, בתוה"ד, ועוד אמאי קאמר בגמ' וכו'. תירץ השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דלמתניתין מניח ביד בית דין דוקא כשנשבע, אבל היכא דלא נשבע די לו שימסרנו ביד נפקד, או ישמרנו בידו ויודיע לנגזל שרוצה להשיב הגולה. אבל רבי טרפון מיירי בין נשבע, ובין לא נשבע, וכי היכי דבלא נשבע אינו מחוייב ליתן ביד בית דין, הוא הדין בנשבע נמי. עוד תירץ, דקושיית הגמ', דמרישא פריך דמתניתין דלא כרבי טרפון, דקתני יוליכנו אחריו למדי, אלמא מחוייב הגולן להוציא הוצאות להשיב הגזילה ליד הנגזל, ואילו רבי טרפון קאמר מניח גזילה ביניהם ומסתלק, אלמא אינו מחוייב להוציא ממונו כדי שתשוב הגזילה לידי הנגזל, וקא סלקא דעתך השתא דרבי טרפון מדינא קאמר ולא מתקנתא. ועיין שם שהסיק כשינויא דתוס'.

ו) בא"ד, שם. והפני יהושע יישב שיטת רש"י, דמתניתין חדא ועוד קאמר, דלא תימא נהי דעבדו רבנן תקנתא שיד בית דין כיד הנגזל, מכל מקום לא יהא טפל חמור מן העיקר, דכמו שאין יכול ליתן לשליח הנגזל, כך אין יכול ליתן לשליח בית דין. וקא משמע לן, דאליים כח הבית דין, מטעם התקנה שאם אין הבית דין מצוי בעיר, הגולן יכול ליתן לשליח בית דין כדי שיוליכיהו ליד הבית דין. וכן דייק מלשון הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"ט מ"ה), וביד החזקה (פ"ז מגזילה ה"י). ותמה על התוס' יו"ט שכתב דמלשון הרמב"ם נראה כפירוש התוס'. ועיין עוד בהעמק שאלה (עב, ד.). ובבית יוסף (סימן שסז), ובדרישה (שם סק"ד).

ז) בא"ד, ע"כ נראה דמתני' איירי לענין אחריות הדרך כו'. ביאר הפני יהושע

לנגול, ונעשין שלו מכה תקנת חכמים, והושב הקרן לבעלים. אי נמי, סוגיין כרבא דאמר לקמן (שם) דלרבי עקיבא הנגול יכול למחול לגולן.

דף קד ע"א

(א) רש"י ד"ה אלא אמר רבא, בתוה"ד, ר' טרפון ור"ע וכו'. כתב המהרש"א, דאף אדרבי טרפון קאי, דהא הך פירכא קיימא אף לר' טרפון, דאי חייב לצאת ידי שמים כשנשבע, בלא שבועה נמי בעי לחייבו לצאת ידי שמים. ואהא אמרינן, דלאו פירכא היא מכה הך סברא דפירש, דהתם אין יודע למי גול, ולא נפיק ידי שמים כלל, מה שאין כן במתניתין, דיודע מי הנגול והודה בפניו, הוה גביה פקדון.

(ב) בא"ד, מתני' דברי הכל הוא וכו'. אמנם בתוספות רבינו פרץ כתב, דמתניתין כרבי עקיבא, והא דלא מוקי נמי כרבי טרפון, משום דבכל דוכתא מהדרין לאוקמי כרבי עקיבא.

(ג) בא"ד, שם. הקשה הרשב"א בשם הראב"ד, איך מצי לאוקמי כרבי עקיבא, דכיון דהיכא דלא ידע למי גול אף על גב דלא נשבע קניס, כי ידע למי גול, היכא דלא נשבע, ליתבי מיהא לבית דין. ותירץ הרשב"א, דכיון דידע ממי גול, ומודה ולא נשבע, מה הנאה יש לנגול כשיתן ליד בית דין, הא אמרינן דהוה ליה כפקדון בידו, דהוה כמו שאמר לו יהא לי בידך.

(ד) גמ', כיון דבעי כפרה לא סגי עד דמטא לידיה. כתב הרא"ש (סימן כד), דהאידינא אף על גב דאין חומש ואשם, נוהג האי דינא לענין הקרן, דכי נשבע צריך לילך אחריו אפילו למדי לקיים מצות השבחה.

(ה) גמ', שם. כתב הסמ"ע (סימן שסז סק"ב), דמדינא אף כשלא נשבע, צריך לרדוף אחר הבעלים עד שיתן להם הגזילה, אלא דמפני תקנת השבים תקנו, דבלא נשבע יהא בידו עד שיבואו הבעלים. אמנם הש"ך (שם סק"ב) כתב, דמשמע מסוגיין, דדוקא בנשבע כיון דבעי כפרה צריך להוליכו אחריו, אבל בלא נשבע לא.

(ו) תוס' ד"ה שליח, בתוה"ד, ומיהו לקמן לא משמע הכי וכו'. השיטה מקובצת תירץ בשם תלמיד רבינו פרץ, דאין הכי נמי, אלא ניחא ליה לאתווי תקנתא דרבי אבא דמהני בכל ענין אפילו במת המשלח. תדע, דהא מצי למימר כגון דשלח ליה תנחו לזה ויפטר בכך.

(ז) תוס' ד"ה הכי, תימה אמאי חייב וכו'. הרשב"א תירץ, דאין הכי נמי, כל שלא אירע בו דבר שמתחייב בו השומר הראשון והשני פטור, אבל אם אירע בו דבר שהשומר הראשון חייב בו והשני פטור לא נפטר הראשון מחיובו, וכגון דהראשון שומר שכר והשני שומר חנים ונגנבה או שאבדה. והלכך, לדעת רב חסדא כל שעשאו שליח בעדים אוקמיה ברשותיה, ואפילו היה הראשון שומר שכר ומסרו לזה ופשע בה ונגנבה או שאבדה הראשון פטור, ולדעת רבה עדיין הראשון בחיובו, ונשאר בצריך עיון.

(ח) גמ', לפלוג וליתני בדידיה שליח שעשאו בעדים הכי נמי דהוי שליח. הקשה השיטה מקובצת בשם הרא"ש, מאי קא פריך הא מתניתין מהדרא למצוא תקנה לגולן להביא כפרתו בלא השבחה ליד הנגול, והיכי מצי למיתני, אבל נותן הוא לשליח שעשאו בעדים. עוד הקשה, דאפילו למאן דאמר שליח שעשאו בעדים לא הוי שליח, הוה מצי למיתני אבל נותן הוא לשליח שעשאו בעדים וצוה לגולן שימסרנו לשליח, דבכהאי גוונא הוי שליח אפילו לרבה. ומשום הכי פירש דהמקשה הוי סלקא דעתיה דהכי פירושא דמתניתין, לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו, דבהכי לא מפטר מאחריות הדרך שיוכל להביא כפרתו, אבל נותן הוא לשליח שיעשה הנגול בפני בית דין. הלכך פריך, אדתני "אבל נותן הוא לשליח בית דין", ניתני "אבל נותן הוא לשליח שעשאו בעדים", ואמאי הוצרך למנותו שליח בפני בית דין. ומשני, דהאי שליח בית דין מיירי בין שעשאו נגול, ובין שעשאו גולן, דאפילו עשאו גולן ושלח הלה ונטל את שלו מידו פטור. אבל הקשה הרא"ש, מאי קא משמע לן, פשיטא דפטור כיון שבא לידי שלוחו. ועיין בחזון איש (כ, ט), מאי דביאר השקלא וטריא בגמ' על פי דברי הרשב"א שהובא באות הקודמת.

דף קד ע"ב

(ט) גמ', בדיוקני. כתב השיטה מקובצת בשם רבינו יהונתן, דפירוש "דיוקני" צורה ידועה לו כגון סימן, וכתב לו בינו לבינו תן לפלוני כך וכך, ודיו שנים בלשון יון כלומר סוד בינינו. ובשם הרא"ה כתב, דכל הצורות נקראות "דיוקני" בשביל צורת האדם, שהיא נקראת "דיוקני" על שם שהיא שניה לקונה, שאין בכל הצורות חשוב כמותה, כדכתיב "כי בצלם אלוקים עשה את האדם", ודיו, כמו דו פרצופין היה לאדם הראשון.

דכוונתם, דלענין אחריות לחוד מהני נתינתו ליד השליח, אבל ההוצאה צריך ליתן עד שיגיע ליד הנגול, וכל זה מדינא, אבל לאחר מיכן התקינו שיתן לבית דין שבעירו ומיפטר.

(ח) תוס' ד"ה ואם, נראה דאתא לאשמועינן וכו'. אמנם המאירי כתב, דאשמועינן, דאם יש לו יורשים, ואחד מיורשיו בעירו של הגולן או סמוך לו, ושאר היורשים מתגוררים במרחקים, מחזיר את הגזילה לאותו שבעירו, ונפטר מכולם. והביא, דיש חולקין.

דף קג ע"ב

(ט) מתני', עד שיתמעט הקרן משהו פרוטה. האי גירסא משמע נמי מהא דפירש רש"י ד"ה עד שיתמעט, דעד שיתמעט הקרן של החומש, ואם הקרן של החומש שוה פרוטה וכפר בו משלם עליו חומש, אף שאין בחומשו שוה פרוטה. אמנם המאירי גרס עד שיתמעט החומש משהו פרוטה. וכן גרס בשיטה מקובצת.

(ז) תוס' ד"ה דרבי רבי טרפון, בתוה"ד, ואפילו רב נחמן וכו'. אמנם הר"ף בבבא מציעא (כ: מדפי הר"ף) כתב, דאף דקיימא לן דמספיקא לא מפקינן ממונא, אלא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה. הכא חייב, דקנסוהו רבנן משום דעבד איסורא.

(יא) גמ', לעולם רבי עקיבא וכו'. הקשה הפני יהושע, מאי סלקא דעתך דרבי עקיבא איירי דוקא בנשבע, ומגזירת הכתוב ד"לאשר הוא לו יתנונ", הא קתני ברישא דאותה משנה, קידש א' מה' נשים, וקאמר רבי עקיבא דנותן כתובה לכל אחת מהם, והתם לא שייך הא מילתא. ותירץ, דודאי בכתובה ידע שפיר דטעמא דרבי עקיבא משום קנסא, אבל בגולן סלקא דעתך דלא יקנסוהו, דאדרבא בכמה דוכתי הקילו מפני תקנת השבים, להכי קאמר דגזירת הכתוב הוא.

(יב) רש"י ד"ה לעולם, כר"ע מעיקרא מהדרין לאוקמי וכו'. וכן כתב הרשב"א. עוד כתב הרשב"א, דאין הכוונה כרבי עקיבא ולא כרבי טרפון, דהא רבי טרפון נמי מודה, דהיכא דנשבע, מדינא צריך לילך אחריו, דעד שילך אחריו ויתן לו, אינו יכול להביא אשמו ולהתכפר בו. אלא משום תקנת רבי אלעזר דרבי צדוק קאמר, דיניח בבית דין. ובמתניתין דקתני נותן לשליח בית דין, היינו מתקנת רבי אלעזר ברבי צדוק. אלא רבי עקיבא דקאמר, היינו אף כרבי עקיבא, וכל שכן כרבי טרפון דאמר בפירוש ניחא דהיינו בבית דין.

(יג) תוס' ד"ה ורבי טרפון, בסוה"ד, לדבריו דר' טרפון קאמר וכו'. הקשה הפני יהושע, דהא דאיתא בגמ' "ורבי עקיבא כי עבוד רבנן תקנתא", אינו מדברי רבי עקיבא עצמו, אלא הגמרא אמרה כן. ומדוע נדחקו לומר כן, ולא אמרו בפשיטות דלרבי עקיבא לית ליה תקנתא כלל. ותירץ, דהיה קשה לגמ' כיון דמתניתין כרבי עקיבא, ואפילו היכא דהדר ממונא למריה בעי להוליכו אחריו עד למדי, כל שכן בגול א' מחמשה דבעי להשיב לכל א' וא', כיון דלא הדר ממונא למריה. ומדהוצרך רבי עקיבא לחלוק על רבי טרפון אף בגול א' מחמשה, על כרחך דלדבריו דרבי טרפון קאמר, דיודה לו לפחות בדלא הדר ממונא למריה. עוד תירץ, דדייקו מיתור לשון רבי עקיבא "אין זה הדרך מוציאנו מידי עבירה", דלדבריו דרבי טרפון קאמר. דאף לדידך דאית לך תקנתא, היינו היכא שיכול לצאת מידי עבירה דגול, כגון במתניתין דהדר ממונא למריה, אבל בגול א' מחמשה, אין הדרך של תקנת חכמים יכול להוציאנו מידי עבירה, כיון דלא הדר ממונא למריה, ואם כן לא מסתבר דחכמים עשו תקנה להפסיד דמי הנגול לגמרי, כיון דמדאורייתא היכא דנשבע השבחה מעליא בעי.

(יד) רש"י ד"ה עבוד, בתוה"ד, תקנו רבנן דניתביה לשליח בית דין. הקשה הפני יהושע, דרש"י בבא מציעא (לז: ד"ה אמר רב ספרא פירש, דלרבי טרפון דקאמר מניח גזילה ביניהם, היינו שאינו צריך להוציא כלל מתחת ידו. ותירץ, דהתם מדינא קאמר, דמה לי אם מונח ביד הבית דין או בידו, אבל הכא דמיירי בבא לצאת ידי שמים ולהביא קרבן אשם, צריך ליתנו ליד הבית דין דמקיים והשיב את הגזילה, ויכול להביא קרבנו, מה שאין כן אם הוא תחת ידו.

(טו) גמ', ורבי עקיבא כי עבוד רבנן תקנתא וכו'. כתב החזון איש (סימן כ' סק"ו), כיון דמן הדין אי אפשר לו להביא את אשמו כל זמן שלא נתן את הקרן לנגול, איך מהניא תקנת חכמים, אלא על כרחך דמדזין הפקר בית דין הפקר פקע חיובו. והקשה, למאן דאמר לקמן (קט). דלרבי עקיבא אין הנגול יכול למחול לגולן אחרי שבועה, לא יהא הפקר בית דין עדיף ממחילה. ותירץ, דהפקר בית דין עדיף דהרי הוא משלם, ובית דין מוכין את המעות

הדרה היוזמי

מסכת בבא קמא דף קד - דף קה

יו ניסן - יח ניסן התשס"ט

הוא, יורשים לא צריכי כפרה. והתורה חיים כתב, דמוכח דחומש ממונא ולא קנסא. משום דקיימא לן מי שחייב קנס אין קונסין בנו אחריו. ועיין עוד בקובץ שיעורים פסחים (אות קלג), ובחזון איש (סימן כ, יז), ובדרבני דוד.

יח) גמ', ורמינהו עדיין אני אומר אימתי אינו וכו' בזמן שלא נשבע לא הוא ולא אביו וכו'. הקשה השיטה מקובצת בשם הראב"ד, דאי איירי כשלא נשבע לא הוא ולא אביו, אמאי אצטרך קרא לפוטרו מחומש, הא על גזל עצמו נמי לא מצינו חיוב חומש, אלא כשנשבע והודה. ותירץ, דלעולם לא בעינן קרא להיכא דשניהם לא נשבעו ואגב אחרינא נקט. והרשב"א כתב, דלא נשבע לא הוא ולא אביו, נקט אגב נשבע הוא ולא אביו או אביו ולא הוא. עוד כתב, דנכון להשמיט "לא נשבע לא הוא ולא אביו". והפני יהושע תירץ בשם הקרבן אהרן, דבעודנו בחיים כל זמן שלא נשבע, עדיין לא נגמרה הכפירה, דהא יכול לחזור ולהשיב הגזלה, ועל כן לא שייך למקנסיה בחומש. אבל כיון שמת ועמד בכפירתו, על כרחך עבר בלאו דלא תגזול, להכי שייך לקונסו בחומש, אף דלא נשבע. והפני יהושע תירץ, דכוונת התורה כהניס, דאי לא הוא כתיב אלא חד מיעוט, הוה אמינא דבא למעט דוקא כשלא נשבע לשום אחד מהם, והייתי אומר דבא למעט נמי מקרן, דלחומש לא איצטרך.

יט) רש"י ד"ה לא צריכא, בסוה"ד, מפני כבוד אביהן. וכן כתב בד"ה וכו'. והקשה המהרש"א, דלקמן (קיא): קאמר האי טעמא רק למאן דמפרש דבר שיש בו אחריות, היינו פרה וחורש וכו' וכל דבר המסוים. אבל למאן דמפרש אחריות ממש, שהניח להם אחריות נכסים קרקעות, ליכא להאי טעמא מפני כבוד אביהן, אלא נתחייב משום דאשתעבדו נכסי אביהן, וכמו פירש רש"י (שם) ד"ה חייבין לשלם, ונשאר בצריך עיון.

דף קה ע"א

א) גמ', לפי שאין משלמין חומש על כפירת שעבוד קרקעות. הקשה השיטה מקובצת בשם הרא"ש, אם כן קרא ד"אשר גזל" למה לי, דבהודה אביו ולא הודה בנו משלם חומש, ואם לא הודה אביו והודה בנו, פטור בלא קרא ד"אשר גזל", משום דאין משלמין חומש בלא שבועה, ושבועתו לאו שבועה היא, דקיימא לן אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות. ותירץ, דקרא ד"אשר גזל" אסמכתא בעלמא הוא, והא דהקשו לעיל (סז) לרבי יוחנן דריש מהאי קרא דשינוי קונה, הא מיבעי ליה למעוטי שאינו מוסיף חומש על גזל אביו, משמע דלא הוי אסמכתא. אליבא דרבא דפליג על רב הונא בריה דרב יהושע פריך. ועיין באות הבאה בשם תוספות רבינו פרץ.

ב) רש"י ד"ה לפי שאין משלמין, דחומש אמאי קאתי אשבעתא לאו שבועה היא וכו'. אמנם בשיטה מקובצת לקמן (קט): כתב בשם הרא"ש, דמה שאין משלם חומש על כפירת שעבוד קרקעות, לאו משום דאין בית דין מחייבין אותו שבועה, דאפילו נשבע מעצמו משלם חומש. אלא האי דמפטר מחומש בכפירת שעבוד קרקעות, משום דלקמן (קיו): איתמעטו קרקעות מדין חומש ואשם.

ג) גמ', רבא אמר הכא במאי עסקינן וכו'. כתב השיטה מקובצת בשם הגאון, דרבא פליג, משום דרב הונא בריה דרב יהושע תירץ בדוחק, דמייירי דאין גזילה קיימת, ואיכא אחריות נכסים, ועמד בדין.

ד) גמ', כגון שהיתה דיסקינא וכו'. הקשה השיטה מקובצת בשם הרא"ש, למה לי קרא ד"אשר גזל" למפטר מחומש, פשיטא דפטור כיון דחומש בא על השבועה, ושבועתו אינו שבועה דקיימא לן "האדם בשבועה פרט לאנוס". ותירץ, דהא דממעט מהאי מיעוטא היינו לענין קרבן, אבל חומש הוה אמינא לשלם אי לאו אשר גזל. וסבר כחכמים דפליגי על רבי שמעון בר יוחאי לעיל (סה:), דסברי דיש אשם בלא חומש, וכמו כן יש חומש אף על פי דאין אשם אי לאו קרא ד"אשר גזל". ותוספות רבינו פרץ תירץ על ב' קושיות הרא"ש (עיין באות הקודמת), דסלקא דעתך אמינא, כיון דנשבע אביו והודה בנו, וברא כרעא דאבוה, אימא לחייב אשבעה דאביו כמו אשבעה דידיה, קמשמע לן קרא דאשר גזל, דפטור.

ה) גמ', שם. הקשה הרשב"א בשם הראב"ד, אם כן מאי שנא בנו, אפילו אביו נמי, דכל דלא ידע שוגג הוא, דליביה אנסיה. ותירץ בשם הראב"ד, דאיכא למימר, כגון שהיה הבן יודע דהגזילה קיימת בדסקינא, אבל לא היה יודע אם היתה פקדון או מתנה לאותו השליש, דלגבי האב כודון הפקדון הוא, דאיבעיא ליה למרמה אנפשיה או למתבעיה לנפקד, אבל גבי יורש ליכא למימר הכי, ושגגת הפקדון הוא, ופטור.

ו) גמ', חיישינן שמא תייקר. ביאר השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דהיה צריך

י) רש"י ד"ה בדיוקני, מסר לו וכו' סימנין וכתב לו חותמו באגרת וכו'. וביארו דבריו הרמב"ן במלחמות (לו. מדפי הרי"ף) והנמוקי יוסף, דהכא לא כתב בה שמינה אותו שליח, אלא מסר בעל הפקדון לשליח סימנין, וכתב לו חותמו באגרת, ומסרה לו. ואמר לו, הראה לפלוני ויתן לך מעות שיש לי בידו. והוסיף הנמוקי יוסף, דאם כתב, עדיף משליח שעשאו בעדים, דאפילו שמואל היה מודה דמשלחין, דהא פסיקא לעיל כרב חסדא בשליח שעשאו בעדים, וכל שכן בהא. וכן כתב הפרישה (קכא, ה).

יא) תוס' ד"ה אין, פי' אם אמר לסופר וכו' וא"ת ואמאי לא מהני דיוקני דידיה וכו'. כתב הש"ך (קכא, סק"יג), דתוס' לא הקשו כן, אלא לפי שיטתם, דדיוקני היינו שחותם דיוקני שלו תחת כתב יד הסופר. אבל אם אמר לו על פה להביא לו מעות, ומסר לו הדיוקני, אפשר דאפילו בגדולי הדור לא מהני, ואם המלוה כופר שלא עשאו שליח להביא, פשיטא דלא מהני בדיוקני לחוד אפילו בגדולי הדור.

יב) גמ', הוי מסיק זווי וכו'. הקשה הרשב"א, האמר ליה רבא ליקנינהו ניהלך אגב ארעא, וכן בדרכ פפא אקנינהו ניהליה אגב אסיפא דביתיה. ואי מעות הלואה הן, היאך יכול להקנותם באגב, דאי מלוה על פה היא אין לה תקנה אלא במעמד שלשתן, ואי מלוה בשטר אין לה תקנה אלא בכתיבה ומסירה, או בכתיבה ואגב ארעא דהיינו שיקנה השטר באגב שהוא כמסירת השטר, אבל גוף המלוה אי אפשר לקנותה באגב. אמנם כתב, דהראב"ד פירש, דניקנינהו ניהלך בהרשאה (וכן משמע בתוס' ד"ה אגב). אבל הקשה הרשב"א, דאי אפשר לעשות הרשאה באגב. ומשום הכי כתב דלא גרסינן מסיק, אלא הוה ליה זווי. ועיין באות הבאה.

יג) גמ', שם. עיין באות הקודמת. התוס' בבבא בתרא (עז): ד"ה רב פפא תירצו, דניקנינהו ניהלך בהרשאה, ופירשו, דתקנת חכמים היא לענין הרשאה שיוכל לעשות שליח אפילו בהרשאת מלוה, אף דאינו יכול להקנותה. והנמוקי יוסף (לו: בדפי הרי"ף) תירץ בשם הרא"ה, "דמסיק" דהכא אין פירושו הלואה גמורה, אלא לעסוק בהן למחצית שכר, וכדאיתא בבבא מציעא (קד): לעסקא ולא למישתי ביה שכרא, וכיון דלא נתנו להוצאה, דינם כפקדון שיוכל להקנותה.

יד) רש"י ד"ה שכיב רבי אבא, דזקן הוא וכו'. וכן כתב הנמוקי יוסף (לו: בדפי הרי"ף). והקשה, הא מדינא לא חיישינן למיתה, וכדאיתא בגיטין (כח). גבי הניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים. ותירץ, דהכא כיון דבא לימלך, היה רוצה לעשות לו תקנה גדולה שלא יהיה בה חשש כלל.

טו) גמ', ניקנינהו לך אגב ארעא. הקשה הרשב"א בשם הראב"ד, כיון דחיישינן למיתה בדשווייה שליח ואפילו כתב לו התקבלתי, אם כן הרשאה נמי לאו כלום היא, דהא מדכתב "כל מאן דמתענית מדינא עלי הדר", שליח הוא דשווייה, וכדמסיק לעיל (ע). דהלכתא שליח שוייה. ותירץ, דכיון דכתב ליה "זיל דון ואפיק לנפשך", וכתב ליה נמי "כל דמתענית מדינא עלי הדר", משמע לישנא דאקנייתא, ומשמע לישנא דשליחות. והלכך לגבי בעל הפיקדון דהוא טעין שליח שויתך ולכך התכוונת, מצי מפיק, אבל לגבי יורש דלא מצי טעין שליח שויתך ולכך התכוין, דהרי אינו יודע, לא מצי מפיק.

טז) תוס' ד"ה חוץ, תימה וכו'. תירץ השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דסלקא דעתך אמינא, דהני מילי דלא גזל מתחילה שוה פרוטה, אבל אי גזל, אפילו לא נשאר בידו אלא פחות משהו פרוטה, צריך לילך אחריו, קמשמע לן דלא. והתוס' יו"ט (פ"ט מ"ו) תירץ, על פי דברי הרמב"ם (פ"ז מגזילה הי"א), דכתב על מחל חוץ מפחות משהו פרוטה בקרן, דאינו צריך להוליק אחריו "אלא יבא הנגזל ויטול את השאר". והשתא, משום הדיוק דאין צריך להוליקה, הא לכשיבא מחוייב לתת לו, איצטרך למיתני. והטעם דמחוייב לתת לו, משום דמכל מקום גזל הוא בידו.

יז) גמ', אלמא חומש ממונא הוא וכו'. ופירש רש"י ד"ה אלמא חומש ממונא, מדאיצטרך למיתני אין צריך לילך אחריו. וביאר האילת השחר, דסבר, דבקרא לא שייך שיעכב הכפרה אלא אם כן יש עדיין ממון גזל אצלו, אבל אם חומש אינו אלא מצוה או אפילו כפרה, אם לא קיים כפרה א', אין סברא דלכך לא יוכל להביא הקרבן להתכפר בו, וממילא אין סברא שיהיה חייב לילך למדי, ועל כרחך דהוי ממונא וכיון שיש לו ממון תחת ידו שחייב לנגזל אינו יכול להתכפר. אבל השיטה מקובצת בשם הראב"ד והרא"ש פירש, דמדיכול הנגזל למחול, וכפרה אי אפשר למחול, אלמא חומש ממונא. ולא דמי לחומש דתרומה, דמשום כפרה הוא ואינו יכול למחול, וכיון דממונא הוא משלמי ליה יורשין. ותניא נמי הכי שהיורשין משלמין אותו, ואי כפרה

אלו נמצא דאיירי נמי בשני עדים, ואילו רש"י בד"ה הכיר כתב, דאיירי בעד אחד, והוא גורם לממון משום דמצי להישבע ולהכחיש העד. וכתב המהדורא בתרא, דיש שמחוק דברי רש"י אלו. ובהגהות מראה כהן הביא, דדברי רש"י כאן הם לשון אחר שהוגה בפירושו, אבל לרש"י איירי בעד אחד. והמהרש"ל כתב, דאיירי בעד אחד, וכוונת רש"י שהמוצא טען שנאנסה קודם שבאה לידו, ויכחיש את דברי העד שהעיד שהוא הגביה את המציאה. אך כתב המהדורא בתרא, דמה לו לרש"י לפרש איזה טענה יטעון, יכתוב בקיצור שיכול להכחיש העד. גם הלשון שכתב רש"י "נאנסה ממנו", משמע, מן המוצאה אותה. ועוד, דאם כן יקשה למה באמת מפרש רש"י דאיירי בעד אחד, הלא נוכל לפרש דאיירי בשני עדים, ויטען נאנסה אחר שמצאה. עוד הקשה, אמאי לא פירש דאיירי בשני עדים, הרי הוא גורם לממון, במאי דמצי למיטען נאנסה. ולכך נקט, דיש למחוק מאי דכתב בד"ה הכיר "ובעד אחד קמיירי", אלא איירי אף בב' עדים, ונקרא גורם לממון משום טענת נאנסו. וסבר רש"י, דאם היו רואים שני עדים שמצאה אותה, ודאי שוב לא היה נאמן לומר נאנסה, כיון שאין לו מיגו להכחיש ולומר להדי"ם אינו נאמן גם על נאנסה, אבל בעד אחד שפיר שייך לומר נאנסה ויהא נאמן במיגו דלהדי"ם.

(יג) רש"י ד"ה בה ולא במוצאה, בתוה"ד, יכול לומר נאנסה. כתב בתוספות רבינו פרץ בשם רש"י, דבה ובמוצאה אפילו בב' עדים לאו ממון גמור הוא, דיכול להישבע שנאנסה או החזרתיו לך. והקשה, דאם כן כל שבועה דפקדון נמי לאו ממון הוא מהאי טעמא, דלמא ישבע דנאנסה. ומשום הכי פירש דבה ובמוצאה מיירי בעד אחד, דאינו בא כי אם לידי שבועה, אבל הנך מיירי אפילו בב' עדים. ועיין באות הקודמת.

(יד) גמ', הכופר בפקדון. הסתפק בחידושי הגרע"א, אם בשעת כפירה לא היה ברשותו, ובענין דלא שייך אישתמוטי, כגון דהשומר והפקדון היו באגם וכפר, האם חייב באונסים. דיש לומר דכפירה לא עדיף מגולן ממש, דבלא מעשה קנין לא קם ברשותו להתחייב באונסים, רק לענין פסול צריך שיהיה בענין דלא שייך אישתמוטי. אמנם כתב, דמלשון הסוגיא משמע, דגם לענין חיוב אונסים וקיימא באגם, בעינן באופן דלא שייך אישתמוטי, ונשאר בצריך עיון.

(טו) גמ', וחייב באונסין. כתב בגליון הגרע"א (על השולחן ערוך רצד, א), דמכל מקום לא פקע ממנו חיוב שומרים, ונפקא מינה, אם אחרי שכפר נתייקר ופשע בו שנאבד, דמדין גולן לא משלם רק כשעת הגולה, דהיינו שעת הכפירה שהיה בזול, ומטעם שומר חייב בשעת הפשיעה, מלכד בנאנס דאתינן לחייבו רק מדין גולן משלם כשעת הכפירה.

(טז) תוס' ד"ה מאי לאו, תימה בממון מה שייך וכו'. אבל תוספות רבינו פרץ לא גרס כתוס', "עונש ממון", אלא גרס כרש"י ד"ה ה"ג, מאי לאו עונש כפירה, ותיירץ, דשאני חיוב ממון דהכא דתלי ביה החיוב דקרנן אשם, דהרי שבעת ביטוי כשאין בה כפירת ממון, אין בה אשם, אלא מביא קרבן עולה ויורד, והכא משום דאיכא כפירת ממון מיייתי אשם, הלכך בעינן אזהרה להאי חיוב ממון משום חיוב הקרבן דתלי ביה. והרא"ש (בשיטה מקובצת) תירץ בשם רבינו תם, דאי לאו דאשכח שהזהיר מדוכתא אחריתי על ההכחשה, הוה וכחש ונשבע על שקר חדא עונשא, ומשום ההכחשה והשבועה מיייתי קרבן, אבל משום הכחשה לחודא לא. אבל השתא דאשכח דכתיב בדוכתא אחריתי, "לא תכחשו", אלמא וכחש דהכא מילתא באנפי נפשה היא, ועלה לחודה נמי מעניש. מהו, עונשא והשיב את הגולה וגוי ומשעת הכחשה קמה ליה ברשותיה והוה ליה עלה גולן וחייב באונסה. ועיין במה שיישבו השיטה מקובצת בשם הראב"ד, והתורת חיים.

(יז) גמ', אחד שבועת העדות. הקשה המאירי, היאך יודעים בשבועת העדות, וכי דנין אותו בחשוד על ידי הודאת פיו. ותיירץ בשם רבותיו, דמיירי כשבאו עדים שהיו עמהם באותו מעשה. אמנם המאירי סובר, דאף על ידי מה שהוא מודה אחר כך נעשה חשוד, הואיל ואינו סבור לעשות עצמו חשוד בכך, והרי הוא נעשה חשוד מאליו.

דף קו ע"א

(א) גמ', דכי כתיב קרא בפקדון כתיב. הקשה הרש"ש, דלמא הכי קאמר קרא, דאף אם באו עדים אחר כך דנגבה או אבדה או דמתה בפשיעה, דהיה חייב לשלם, פטור. הואיל וכבר נשבע, אבל היכא דישנה בעין חייב להחזיר.

(ב) תוס' ד"ה איתיביה, בתוה"ד, ואין נראה דהא רבא וכו'. תירץ התורת חיים, דלרש"י ד"ה הודה מעצמו, רבא הקשה לרב המנונא, אבל איהו גופיה

להשיב, ונמצא דבשעת הקרבת הקרבן לא קיים מצות השבה, ואם כן אפילו קיים אחר כך, מכל מקום הקרבן נקרב בפסול. והקשה מדאיתא להלן, גבי גול ג' אגודות בשלש פרוטות וכו' דחייב להחזיר האחת, אף על גב דאינה שווה פרוטה, ומשום דמיעיקרא הוי שווה פרוטה, הא לאו הכי לא חיישינן שתייקר. ותיירץ, משום דהתם נתכוין לגזולה ולקנותה אחר שהזולה, וגם כל אגודה הוי גול בפני עצמו, על כן לא חל חיוב השבה. אבל הכא דהיה הכל גזילה אחת, והחזיר לו עד פחות משוה פרוטה, דהתחייב בהשבה אלא דניתן לימחל, וכיון דמחלה לו, ברשות גולן נתייקרה ושלו היא, ושמא על דעת שתתייקר אינו מוחל. ועיין במנחת חינוך (מצוה קל, ה), ובקהילות יעקב סנהדרין סימן כה.

(ז) גמ', אף על פי שגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן. כתב הרא"ש (סימן כה) בשם הרמ"ה, דאין בית דין כופין אותו להחזיר, כיון דאין בו שווה פרוטה. אבל אם לא החזיר אחת מדעתו אלא בציווי בית דין, כופין אותו להחזיר את השניה, כדאיתא בבבא מציעא (נה:), הוזקקו בית דין לשווה פרוטה גומרין אף בפחות משווה הפרוטה. אלא השתא דהחזיר מדעתו, גזילה אין כאן דאין בית דין נזקקים לפחות משווה פרוטה, מצות השבה אין כאן, ומעצמו חייב להחזיר לקיים מצות השבה, ואין בית דין נזקקין לכופו. עוד פירש, דאף על פי דגזילה אין כאן, ואין בית דין נזקקין לכופו בתורת ממון, מצות השבה אין כאן, ומכין אותו עד שתצא נפשו לקיים מצות השבה.

(ח) גמ', שם. כתב הרש"ש לעיל (קג:), דדוקא בגול שני אגודות בפרוטה, והחזיר לו אחת מהן, אמרינן מצות השבה אין כאן, כיון דהחזיר פחות משווה פרוטה. אבל אם גול בשווה פרוטה וחצי, והחזיר פרוטה, מצות השבה יש כאן וגזילה אין כאן.

(ט) גמ', אע"פ ששער אין כאן מצות גילוח אין כאן. כתב בעל המאור (לו). בדפי הרי"ף, דגרסינן "גילוח אין כאן", ולא גרסינן מצות גלוח, דהרי לא קיים מצות גלוח עדיין, ומכאן ולהבא אם יש עליו מצות גלוח, תליא בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל בנוזר ממורט. עוד פירש, דימתין שבעת ימים כדי לכופר ראשו לעיקרו בתגלחת הטומאה, או שלושים יום כדי גידול שער. ולפי זה אתי שפיר הא דגרסי בנזיר (מב:), "אף על פי דשער אין כאן מצות גילוח יש כאן", כלומר, שעדיין מצות גילוח עליו, ושתי הגרסאות עולות לטעם אחד.

(י) גמ', אגף חציה מדהו. הקשה התורת חיים, אמאי נקט אגף, ולא קמיבעיא ליה באם סתמו שמרים חציה, מדהו. ומשום הכי פירש, דאסתמוה שמרים קמיבעיא ליה, דאם לא סתמוה כולה אלא חציה ואגף חציה מדהו. מי אמרינן, כיון דאין הסתימה שלימה מדבר אחד לאו סתימה מעלייתא היא, דתרתמי מילי לא מתחברי יפה להדדי, אי לאו [וסגי בסתימה דלאו מעלייתא]. ופשטו מדתנן, היה בה שתיים עד שימרח בין זמורה לחברתה, טעמא דמירח הא לא מירח לא, אלמא כל סתימה שאינה שלימה, לא הוי סתימה. וכן דייק מהרמב"ם (פכ"ב מטומאת מת ה"ח), דכתב, חבית המוקפת צמיד פתיל שנקבה וסתמוה שמרים תציל, אגף חצי הנקב וסתם חצי הרי זה ספק.

דף קה ע"ב

(יא) רש"י ד"ה לפטור, על כולן פטור העד. כתב השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דלפי זה, הוא הדין שמואל דאמר לחיוב אכולהו קאי. ולרבי חנינא דאמר לפטור, מסתבר דהאי הכיר בה ולא במוצאה, במוצאה ולא בה, לאו דוקא בעד אחד, אלא הוא הדין בשני עדים, הוי גורם לממון. ועיין באות הבאה. והקשה בשם הר"מ, אם שמואל דאמר לחיוב אכולהו קאי, כמו רבי חנינא דאמר לפטור, היכי קאמר בפלוגתא דהני תנאי, הא אפילו רבי אלעזר ברבי שמעון לא אמר אלא בחד גורם, בגורם דגורם מי אמר, וכדאיתא בשבועות (לב:). דבגורם דגורם לכולי עלמא פטור. והכא נמי הוי גורם דגורם, דבה ולא במוצאה מי יימר דמשכחת למוצאה, ואי נמי משכחת ליה, טעין נאנסה הימנו. וכן במוצאה ולא בה, מי יימר דאבידתך מצא, דלמא אבידה אחריתי היא. ואי נמי דידך אשכח, דלמא הוה טעין נאנסו. ומשום הכי פירש, דהאי דקאמר למאי הלכתא אסיפא קאי, בה ובמוצאה, רבי חנינא אמר לפטור כי הנך דרישא, ושמואל אמר לחיוב, אף על גב דהנך דרישא לפטור, סיפא לחיוב. והכי קאמר, שלשה שבועות הן, יש מהן לחיוב ויש מהן לפטור.

(יב) רש"י ד"ה פטור, העד וכו'. ורש"י ד"ה בה ולא במוצאה, בתוה"ד, ומיהו ממון ממש לא מפסדו וכו'. הקשו המהדורא בתרא והרש"ש, דלדברי רש"י

איצטריך רש"י לפרש, דאחר ששחט חזר ונשבע, אפילו לא חזר ונשבע משלם כפל. ותירץ, דהוכרח רש"י לפרש כן, כיון דבמתניתין דקתני "והעדים מעידים שאכלו", קתני "משביעך", ודוחק לומר דמאי דקתני והעדים וכו', לא קאי אמאי דקתני ברישא משביעך, דדי לנו הדוחק מה שמוסיפין על הברייתא.

יא גמ', חייב אתה ליתן לו וטבח ומכר חייב. כתב החזון איש (סימן יח סק"ז), דחייב אתה ליתן לו, אין הכוונה דהדעת נוטה לחייבו, ואין הדבר מוחלט. דלשון חייב ודאי דין מוחלט הוא. ועוד, דאם הוא רק נטיית דעתם, מדוע הם אומרים את נטיית דעתם לבעלי הדינים. אלא פירושו, דחכמים קבעו גמר הדין בשתי לשונות. "חייב אתה ליתן לו", ו"צא תן לו". והיינו משום, דטעות הדיינים בשיקול הדעת, מה שעשו עשו. ותקנו, שיש רשות לדיינים לומר "חייב אתה ליתן לו", כדי שאם יראו טעות בדין יוכלו לחזור בהם, דכשאומרים בלשון "צא תן לו" אינם יכולים לחזור בהם. וכשאמרו "חייב אתה ליתן לו", יכולים לאחר זמן לומר "צא תן לו", אלא כותבים ושולחים להם. ועיין מה שכתב עור.

יב רש"י ד"ה אין נתינת קטן כלום, בתוה"ד, דאין נשבעין על טענת נתינתו, ואין באין לידי כפל על ידו. אמנם הר"י מייגש (מובא ברשב"א בשבועות (מב.)) כתב, דהא דאין נשבעין על טענת קטן, היינו דוקא בשבועה הבאה על ידי טענה, כגון שבועת מודה במקצת, ושבועת עד אחד. אבל בשבועה הבאה אף על ידי טענת שמא, נשבעין לקטן, כגון אם הקטן הפקיד אצל השומר וטען השומר דנגנבו או שאבדו. והקשה הרמב"ן (מובא ברשב"א שם), מדאיתא בסוגיא, דאף בשבועת שומרין מיטע רחמנא דאין נשבעין לקטן. ונסתפק, אם בכלל חיוב שומרין לקטן. והרשב"א (שם) כתב, דלולי דברי הרמב"ן היה פשוט לו, דאינו מתחייב כלל בדין שומרין ואפילו בפשיעה, אלא במזיק בלבד.

יג גמ', יבא דבר שניהם עד שתהא נתינה ותביעה שוין כאחד. פירש בתוספות רבינו פרץ, משום "דיבא" היינו התביעה שבאה לבית דין, ודבר שניהם" היינו הנתינה שזהו דבר המחלוקת.

יד תוס' ד"ה אבל, בתוה"ד, דהשתא לא שייך למימר מיגו דהאכלתו כשהיה קטן. כתב המהרש"א, "דהאכלתו" היינו החזרתו לך כשהיית קטן שכתבו לעיל, ושיגרת לישנא דתלמודא נקטו, דאמרינן בכתובות (יח.) מנה לאביך בידי והאכלתו פרס.

טו גמ', ואמר ר' חייא בר אבא וכו' אינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת. כתב השיטה מקובצת בשם הרא"ש, ד"אינו חייב" היינו דאינו חייב שבועה, וכיון דאינו חייב שבועה כפל נמי אינו חייב, דאין כפל אלא כשהשביעהו בית דין. אמנם התוס' ר"ד כתב, דאינו חייב היינו בכפל, אבל בשבועה חייב אפילו בפרה אחת.

דף קז ע"א

א תוס' ד"ה עירוב, בתוה"ד, אבל קשה דבפרק השואל וכו'. הקשה הרש"ש, הא שואל נמי כל הנאה שלו, ודומה למלוה דאינו מעיז מפני הטובה שעשה לו. ותירץ, דאולי מפני דאינו יודע אם שאולה או שכורה אינו העזה כל כך, לכך שפיר יוכל להעיז ולומר אינו יודע, וכיון דאינו יכול לישבע משלם, מה שאין כן באיני יודע אם הלוייתי, דודאי הוי העזה, הואיל דהלה טוען שנתן לו מיד ליד.

ב בא"ד, בתוה"ד, וכן בפ"ק דבבא מציעא בשמעתא דהילך גבי סלעין דנרין. הקשה המהרש"א, מאי ראיא מהתם דאיירי בהלואה, ולכולי עלמא בעינן כפירה והודאה. ותירץ בחידושי הגרע"א, דהתם משום דמסייע ליה שטרא יכול להעזו, ושפיר הקשו תוס', כיון דיכול להעזו, גם בשתים לחייב, אף דהוי הילך והוי כופר הכל, כיון דיכול להעזו.

ג בא"ד, בתוה"ד, והא דקאמר מ"ש מלוה מפרש ר"ת מאי טעמא דמלוה וכו'. הקשה המהרורא בתרא, אמאי קאמר בגמרא "מאי שנא מלוה", הלא גם גבי פקדון דינא הכי, והוה ליה למימר מאי שנא מלוה ופקדון. ותירץ, דעל פקדון אינו רוצה להקשות, משום שהוא מפורש בקרא, ואין ליתן טעם על גורת הכתוב. אבל על מלוה דאינו מבואר בקרא, ואף על פי כן אמר רבי חייא בר יוסף, דדינא הכי כמו גבי פקדון, הקשו מאי טעמא הלא יש להאמינו במיגו.

ד בא"ד, בסוה"ד, ואין להקשות יהא נאמן במגו וכו'. הקשה המהרש"א, הא קושייתם דוקא אם נאמר דלר"י ולרמב"ח לא מחייב בפקדון על כפירה והודאה בלא נאנסו, אבל כבר הוכיחו התוס' לעיל, דעל כפירה והודאה

לא סבירא ליה הכי. דדייק דסבירא ליה לרב המנונא דבהודה נמי קאמר רב דפטור, דאי לאו הכי, לא הוה פריך מידי מהא דקתני הואיל ויכול לחזור ולהודות. ומשום הכי הקשה רבא, מהברייתא דבעל הבית שטען טענת גנב בפקדון וכו', דלא מצית מוקמת לה לא בקפץ ולא בחוץ לבית דין, אלא ודאי צריך לומר דבהודה לא קאמר רב. ואם כן, ליתא נמי לתיובתיה דרב המנונא, ולמאי דתירץ בדוחק דלצדדין קתני. וכן דייק מרש"י ד"ה אלא אמר רבא, דכתב לא תשנייה לתיובתיה דרב המנונא לצדדין קתני, משמע דסבירא ליה, דרבא הקשה לרב המנונא. ולפי זה רב אשי דקאמר בסמוך רב המנונא הכי קא קשיא ליה, פליג ארבא. וסבירא ליה, דרב המנונא נמי הוה ידע דכל הודה לא אמר רב, והכי קא קשיא ליה וכו', ולהכי איצטריך לשנויי לצדדין קתני.

ג בתוה"ד, ונראה דהא ודאי פשיטא וכו'. הקשה התורת חיים אפירושם, דכיון דסלקא דעתך דבהודה פטר רב, אם כן אמאי לא פריך רב אחא מסיפא, דקתני היכן פקדוני אמר לו נגנב וכו', הודה מעצמו, משלם קרן וחומש ואשם, וסיפא לא מתוקמא בקפץ, ואם כן קשיא לרב דפטור בהודה. ונשאר בצריך עיון.

ד גמ', ולא קשיא כאן בקפץ וכאן בשלא קפץ. כתב הרשב"א בשם רבינו חננאל, דשמע מינה, דמאן דקפץ ונשבע אינה שבועה. והא דאיתא בגיטין (לה:): מודה רב בקופצת, לאו דנחשבת כשבועה, אלא רב דלא מגבי כתובה לארמלתא, בקופצת מודה דמשביעה ומגבי לה כתובה. אמנם הרשב"א סובר, דבעלמא קפץ ונשבע הוי שבועה, וגובה כתובה באותה שבועה, אלא הכא דהוא לפוטרו מתשלומין, כרב. אי נמי לחייבו כפל, בעינן שבועה אלימתא, שהשביעהוהו בית דין בפניהם.

ה תוס' ד"ה כאן שקפץ, תימה וכו'. תירץ התורת חיים, דמי קתני ברישא אינו משלם אלא את הקרן, משלם את הקרן קתני. ואיכא למימר דאתי לאשמועינן דאפלו בטוען טענת אבד, דבלא קפץ אינו משלם אפילו את הקרן. בקפץ מיהא משלם את הקרן. וסיפא נמי קא משמע לן דבטוען טענת גנב משלם כפל בשלא קפץ, אף דבקפץ אינו משלם אלא את הקרן. אמנם כתב, דהתוספות לא תירצו כן משום דלטעמייהו אזלי לעיל (סג:): ד"ה והעדים, דרישא נקט שאכלו לרבנותא, דאף דאבדו מן העולם, פטור מן הכפל בטענת אבד, וסיפא נקט שגנבו לרבנותא, דאף דהוא בעין, חייב כפל בטוען טענת גנב. ואם כן, אף בטוען טענת גנב וקפץ היה מצי למימר כן.

ו גמ', אמרי קרא לכל הנשבעין וכו'. הקשה הפני יהושע, דרב נמי הא מיבעיא ליה להכי. ותירץ, דרב סובר, דלא איצטריך קרא למעט נשבע ונטול, דבלאו הכי לא שייך נשבע ונטול, כיון דמיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, דבנטול לא שייך אשתמוטי. ומאי דהצריכו בסוגיא קרא דאינו נשבע ונטול, משום דקיימא לן כאב"י בבבא מציעא (ו.), דאמר דחיישינן למלוה ישנה, ואם כן שפיר איצטריך קרא למעט נשבע ונטול, דהוה אמינא דחייב שבועה כיון דלא שייך מיגו.

ז גמ', כי קאמר כגון שטוען טענת אבד ונשבע וכו'. הקשה השיטה מקובצת בשם הראב"ד, הא האי קרא "ולקח בעליו ולא ישלם" בפרשת שומר שכר הוא, ושומר שכר הא לא פטר נפשיה בטענת אבד. ומשום הכי פירש, דמיירי כגון דטען שומר חנים אני עליו, ואבד. ונשבע על טענתו, ובאו עדים והכחישהוהו ואמרו דשומר שכר הוא וחייב באבידה, וכיון דנשבע, פטור.

דף קז ע"ב

ח גמ', כגון שאכלו נבלה. כתב השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דהוה מצי לשנויי, כגון שמעדין אותו שאכלו קודם שטוען טענת גנב, דאז לא משלם ארבעה וחמשה. אלא כדאמרינן במסקנא דתרי מתלתא טעמי נקט. אמנם התוס' ר"י כתב, דלאו מילתא היא, דאם כן כפל אמאי משלם, והא קודם שנעשה עליו גנב אכלו. אלא על כרחך, דכיון דטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים, איגלאי מילתא למפרע דכששחט בגניבה שחט, ומשלם ד' וה'.

ט רש"י ד"ה ולישני ליה בגונב בן פקועה, בתוה"ד, דאיכא למאן דמכשר בלא שחיטה דתנן ר' שמעון שזורי וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, הא היינו אף לתנא קמא דהתם, דבהלך על גבי קרקע בעי שחיטה רק מדבריהם, מפני מראית העין. ואם כן שפיר איכא לאוקמי בבן פקועה, ואכלו בהיתר גמור. ששחטה, ומכל מקום אינו חייב בד' וה', דהא מקודם הסימנים טבוחים ועומדים, ולא מקרי וטבחה, ונשאר בצריך עיון.

י רש"י ד"ה ולישני ליה כגון שעמד בדין, קודם לכן ואמר נגנב ונשבע ובאו עדים וכו' ואכלו (וחזר ונשבע עליו) דמשלם וכו'. הקשה הורע יצחק, אמאי

רבינו פרץ, דאם כן, מאי קאמר דהואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה, כיון דהודה אמאי יצא הא מיחייב בהודאתו. אמנם כתב, דיש ליישב הגירסא **ההודה**, דפירושו, דבתוך כדי דיבור אמר, דמה שהיה טוען מעיקרא אבד היינו נגנב, ואבד בגניבה.

ט גמ', אמר רב ששת הטוען טענת גנב בפקדון כיון ששלח בו יד פטור. הקשה בשו"ת הגרע"א בשם חתנו (השמטות שבסוף מהדורא קמא (דף קצו, ג) ד"ה ומה שהקשה), הא איירינן בגוונא דהשומר נשבע שלא שלח יד ונגנבה, אלא שבאו עדים שהפקדון בביתו וששלח יד קודם לכן. אם כן, נימא דלענין שהפקדון בביתו שומעין לעדים, ולענין שאמרו העדים ששלח יד קודם לכן, לפוטרו מכפל, נימא דהוי הודאת בעל דין שלא שלח יד, וכדאמרינן בשבועות (מא:). ותירץ הגרע"א, דלענין קנס לא אמרינן דהוי הודאת בעל דין שלא שלח יד, כיון דאין מתחייב קנס בהודאתו, דאף דלא אמר בדרך הודאה לחייב עצמו, מכל מקום אי אפשר לדון כלל על הודאתו. ועיין מה שתירץ בחידושי רבי מאיר שמחה.

ו גמ', ונקרב בעל הבית וכו' הא שלח ידו פטור. כתב הרמב"ם (פ"ד מגניבה ה"ב), דבשלח בו יד וטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים, פטור מן הכפל, דכיון ששלח בו יד נתחייב בו וקנהו. והקשה הראב"ד (שם), מדאמר רבי יוחנן לעיל, הטוען טענת אבד ונשבע, וחזר וטען טענת גנב ונשבע, ובאו עדים, פטור מכפל, משום דיצא ידי בעלים בשבועה ראשונה, נוכן פסק הרמב"ם שם בה"ג. משמע, דדוקא משום דיצא ידי בעלים בשבועה ראשונה, אבל לא משום דנעשה עליו גולן על ידי הכפירה. אלמא, דאף דנעשה עליו גולן וקנאה וחייב באונסים, כיון דפטור נפשיה בטענת גנב משלם כפל וד' והי' ותירץ המגיד משנה (שם), דהא דשליחות יד קודם שבועה פטור מכפל, לאו משום דנעשה עליו גולן. אלא משום דגזירת הכתוב הוא ד'ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו', הא שלח ידו פטור. אבל בטוען טענת אבד ונשבע דלא שלח בה יד, וחזר וטען גנב ונשבע, אי לאו משום דיצא ידי בעלים בשבועה ראשונה, היה בדין שישלם כפל, ולא הוה פטרינן ליה משום דנעשה עליו גולן, דכל שלא שלח בה יד אכתי איתיה ברשותא דמריה.

יא תוס' ד"ה מאי, הכא נמי הוה מצי לאותובי וכו' שלא שלחתי דומיא דלא פשעתי וכו'. אמנם התורת חיים כתב, דדוקא בשבועה שלא שלחתי בה יד מצי למימר דומיא דשבועה שאינה ברשותי, משום דתרוייהו חד מילתא נינהו, דבתרוייהו טוען טענת גנב ונמצא שהוא עצמו גנב, ומסתברא דדמיין להדדי. אבל שבועה שלא פשעתי, כי מגליא נמי מילתא דפשע, כיון דלאו הוא עצמו גנב, מילתא אחריתי הוא.

יב תוס' ד"ה כגון, בתוה"ד, אבל אין לפרש שאמר אחר שבועה אבד. כתב המהדורא בתרא בשם ספר דברי ריבות, דכוונת התוס', שאמר מה שנשבעתי שנגנב, אמת היי, ואחר כך החזיר לי הגנב, ושוב חזרה ונאבדה. וכתב המהדורא בתרא, שפירש כן, משום דהוקשה לו, דאם כוונת התוס' כפשוטו, שאמר מה שנשבעתי שנגנב שקר היה, אלא שהיה ברשותי ועכשיו נאבדה, אם כן הורה שנשבע לשקר ושוב אינו חייב כפל, דהוה ליה מודה בקנס ואחר כך באו עדים דפטור. אמנם כתב, דאי כדבריו, הוה להו לתוס' לפרש הכי ולא לסתום. ולעצם הקושיא כתב לתרץ, דלא חשיב מודה מחמת דאינו מחייב את עצמו בהודאה זו, דמיד טוען שנאבדה.

לחוד מחייב. וכן לריב"א, לא אמרינן מיגו בכהאי גוונא, כיון דטענת נאנסו לא חשיב העוזה, משא"כ טענת לא היו דברים מעולם, ונשאר בצריך עיון. והפני יהושע תירץ, דתוס' סבר שר' יוחנן רומי בר חמא פליגי בהא ארבי חייא בר יוסף, וסבירא להו דמהני מיגו דהעוזה, ולדבריהם קא מקשו התוס'. עוד תירץ, דכאן שבתעו ג' בהמות וכפר אחת. אם משקר, רואים שמעיו לכפור, ואינו דומה לשאר מודה במקצת שכונתו לאישתמוטי עד שיהיה לו כסף לשלם, דהכא הבהמה לפנינו ומכל מקום כופר ואינו משלם, והקשו תוס' דגם על בהמה שניה מצי למימר להד"ם כיון דאיירי באדם שמעיו, ועל כרחק דאמת בפיו, ואמאי חייב שבועה. [ועיין עוד בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן ר), במאי דיישב פירוש רש"י, ודלא כהרמב"ן (שבועות מב:)].

ה רש"י ד"ה כדברה, בתוה"ד, הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי למיכפר ביה. כתב בתוספות רבינו פרץ בשם רש"י, דקושיית הגמרא, מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע, היינו מדוע כופר הכל פטור, ותירצו חזקה אין אדם מעיו פניו, ואם כן ודאי כי כפר בכל קושטא קאמר, דאילו היה חייב לא היה מעיו פניו לכפור הכל. והקשה, דאם כן הוה ליה למימר בהדיא מפני מה אמרה תורה כופר הכל פטור. ועוד הקשה, מאי קבעי, הא גזרת הכתוב היא דכופר הכל פטור, מקרא ד"כי הוא זה". ומשום הכי פירש, דהכי קאמר, מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה נשבע, ליהמניה במיגו דכופר הכל ויפטור. אמנם הקשה, אכתי גזרת הכתוב היא דמודה במקצת הטענה ישבע, מ"כי הוא זה". ותירץ, דאי חייביה רחמנא שבועה אף דאיכא מגו, נילף מהכא בעלמא דלא אמרינן מגו, ומשני דליכא מיגו דאין אדם מעיו.

ו גמ', ובכולי בעי דלודי ליה וכו'. פירש רש"י בבבא מציעא (ג:): ד"ה והאי, וכי תימא חשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא נרמי עליה שבועתא, לא חשיד אממונא לפי שברצונו היה מודה בכולו. והקשו תוס' (שם) ד"ה בכוליה, הא מסקינן התם (ו:): דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא. ומשום הכי פירשו, קושיית הגמ', "ובכולי בעי דלודי ליה", היא, דמאחר דאין מעיו, אם כן אמת הוא שאינו חייב לו יותר, ולמה ישבע, יחא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל. ומשני, דאינה העוזה אלא אשתמוטי קמשתמיט.

דף קז ע"ב

ז גמ', צריכין כפירה וכו'. כתב בתוספות רבינו פרץ, דודאי בכפירה והודאה איכא חיוב שבועה בלא טענת שומרין נוכן כתבו התוס' לעיל (בעמוד א') ד"ה עירובין, והכא הכי קאמר, צריכין כפירה וכו', דבשבועת שומרין ליכא חיוב שבועה אלא אם כן איכא כפירה והודאה בהדה, ופירוש הכתוב "וגונב מבית האישי" דהיינו טענת שומרין, "ונקרב בעל הבית" לשבועה, "אשר יאמר כי הוא זה" היינו כפירה והודאה. והקשה, למה כתב רחמנא חיוב שבועה בטענת שומרין, תיפוק ליה דבכפירה והודאה לכד איכא חיוב שבועה, ואם כן מיגו דנשבע על הכפירה, נשבע נמי אטענת שומרין על ידי גלגול. ותירץ, דאי לא הוה מחייב שבועה על טענת שומרין רק על ידי גלגול, היכא דאינו יכול להשבע, כגון דאומר איני יודע, אינו משלם. אבל השתא דחייבתו תורה בפירוש שבועה על טענת שומרין, משלם אף כשאינו יכול להשבע.

ח רש"י ד"ה הטוען טענת אבירה ונשבע, לא גרסינן והודה. ופירשו בתוספות

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דר היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ בפ"ט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©